

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕМОЦІЙНОГО НАСИЛЛЯ В КОНТЕКСТІ ОНЛАЙН-СПІЛКУВАННЯ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Висвітлено проблеми емоційного насилля в соціальних мережах. Розглянуто наукові підходи до визначення емоційного насилля та проведено порівняння із психологічним насиллям, віктимізацією, психологічно жорстокою поведінкою. Показано особливості емоційного насилля онлайн, обумовлені специфікою інтернет-спілкування. Проаналізовано негативні наслідки емоційного насилля.

Ключові слова: емоційне насилля, кібербулінг, психологічне насилля, соціальні мережі.

Актуальність дослідження. Останні роки все більше уваги дослідників привертає проблема цькування в соціальних мережах серед дітей та молоді. Починаючи з 2010-х років, з'являються публікації, присвячені жорсткому поводженню, приниженню, образам, переслідуванням у мережі "Інтернет" [23], вводиться поняття кібербулінгу. У 2015 році Міжнародна асоціація дитячих телефонних ліній [8] зареєструвала 16000 повідомлень про випадки кібербулінгу серед дітей. Китайські дослідники Дж. Ху, К. Юн, С. Жу та А. Белмор зазначають, що кібербулінг уже став національною проблемою системи охорони здоров'я через різке зростання онлайн спілкування і все більше поширення смартфонів та комп'ютерів серед дітей [29]. Як показує дослідження Дж. Патчін, відсоток осіб, що пережили кіберзнуущання, збільшився з 2007 по 2019 рік майже вдвічі [25].

Виокремлення поняття емоційного насилля (emotional abuse) у самостійну наукову категорію відбулося відносно недавно. Аналіз наукових праць із цієї проблеми за останні десятиріччя показав, що переважна більшість досліджень емоційного насилля орієнтована на взаємостосунки подружжя, жорстоке поводження з дітьми, негативні наслідки пережитого емоційного насилля в дитинстві для дорослої людини. Проте у XXI ст., у період становлення та розвитку інформаційного мережевого суспільства, емоційне насилля все частіше фіксується в онлайн спілкуванні в соціальних мережах та медіа. Вільний доступ до інтернету має позитивні та негативні аспекти: з одного боку, це можливість спілкуватись із необмеженою кількістю співрозмовників, ділитись своїми думками, установлювати стосунки на відстані, а з іншого – поширення виявів агресії та емоційного насилля стосовно інших користувачів, що найчастіше залишаються безкарними.

Актуальність дослідження виявів емоційного насилля в соціальних мережах підкреслює незначна кількість праць, присвячених саме емоційному чи психологічному насиллю, порівняно з публікаціями щодо фізичного, сексуального та домашнього насильства. На відміну від побиття чи з'валтування, емоційне насилля не заподіює фізичної та матеріальної шкоди, проте його наслідки можуть бути більш серйозними та тривалими. Також мала кількість наукових досліджень, присвячених не систематичному цькуванню, а окремим, епізодичним виявам емоційного насилля, таким як глузування, прізвиська, кепкування, приниження, необ'єктивне оцінювання, ігнорування, ізоляція, анонімні телефонні дзвінки та повідомлення, розміщення фотографій, розпускання пліток.

З огляду на вищесказане, **метою дослідження** є вивчення особливостей і виявів емоційного насилля в соціальних мережах, а також виокремлення і дослідження їхніх психологічних чинників та способів подолання як одне з нагальних завдань психологічної науки і практики.

Огляд наукових праць. Зараз у науковій літературі відсутнє єдине загальноприйняте визначення емоційного насилля. Іноді воно ототожнюється із психологічним насильством, а за спостереженнями багатьох дослідників, супроводжує інші види насильства: фізичне, сексуальне, домашнє. У публікаціях, присвячених психологічному насильству, часто застосовують такі терміни, як емоційне насилля, психологічна жорстокість, психологічна агресія тощо.

Якщо порівняти дефініції психологічного та емоційного насилля, а також їх вияви, то знаходимо багато спільного в обох поняттях. Д. Фолінгстад та Д. Де Харт описують психологічне насильство як системне знищення самооцінки та/або почуття безпеки, яке виникає у стосунках із різним розподілом влади та контролю [13]. За визначенням Є. П. Ільїна, психологічне насилля – це періодичний тривалий або постійний психічний вплив на людину, що викликає психічну травму або призводить до формування в неї патологічних властивостей характеру або ж гальмує розвиток особистості [4]. Воно може включати ігнорування (бойкот), відторгнення, ізоляцію, залякування, погрози, ображення, приниження, висміювання, брутальні слова, обзивання, вказівки на неповноцінність, підкреслювання недоліків тощо. Також до його виявів відносять образи, переконань, що мають цінність для людини, її вірувань, національної чи расової приналежності, соціального статусу; переслідування; підбурювання до самогубства; примус до незаконних дій; погрози відібрати дітей, вбити чи скалічити; постійна критика чи насмішки; формування вини; обмеження у самореалізації, контактах із друзями чи рідними, виборі кола спілкування [3].

Схожим за визначенням та виявами на психологічне насильство є поняття "психологічно жорстока поведінка", описане канадськими вченими Д. Дохерті та Д. Берлунг [9] як умисне заподіяння психічної чи емоційної шкоди. Автори вважають, що є два види психологічно жорстокої поведінки. Перший – це недбала поведінка, за якої індивід просто не звертає уваги на шкоду, що завдає іншому. Її причиною може бути нерозвинена емпатія, алекситимія, невихованість, неувважність, нерозуміння наслідків своїх дій чи слів для іншої людини. Серед виявів недбалої поведінки автори за-

значають відстороненість, небажання допомагати та співчувати, недовіру до думки іншої людини, заперечення її почуттів, ігнорування, забування своїх обіцянок. Також кривдник може заперечувати свою жорстоку поведінку та шкоду, нанесену жертві: стверджувати, що це все їй здалося, їй ніхто не повірить, натякати на те, що з людиною щось не так, підкреслювати її неповноцінність (що зараз визначають як газлайтинг).

Другий вид психологічно жорстокої поведінки автори характеризують як навмисну психологічну жорстокість і відносять до неї такі форми, як звинувачення, засудження, контроль, ревності, критику та висміювання, приниження, переслідування, ізоляцію, розбещення та залякування. Усі ці форми є усвідомленими й умисними та мають серйозні наслідки як для емоційного, так і для психічного стану жертви [9].

Ще одне поняття, введене І. А. Фурмановим, співвідноситься з емоційним насиллям – це віктимізація, яку автор описує як дії, що скоює людина чи кілька людей з наміром дискримінувати, завдати фізичної шкоди або психічного болю іншій людині. Якщо пряма віктимізація ближча до фізичного насилля, оскільки виявляється через вербальну та фізичну агресію, спрямовану на іншу людину, то непряма віктимізація перекликається з емоційним та психологічним насиллям. Згідно з визначенням І. Фурманова, непряма або соціальна віктимізація – це прихована маніпуляція, що заподіює шкоду соціальній взаємодії та статусу особистості. Серед засобів соціальної віктимізації описано умисні спроби принизити іншу людину, зруйнувати близькі стосунки, поширити плітки, ізолювати чи обмежити у спілкуванні. Наслідком може бути руйнування дружніх стосунків, неможливість задовольнити афіліативну потребу, відсутність підтримки та друзів серед однолітків [7].

У законодавстві України офіційно закріплено чотири види домашнього насильства: фізичне, сексуальне, психологічне та економічне, що вказує на прирівнювання емоційного насилля до психологічного. Часто при визначенні психологічного насильства його об'єднують в одну категорію з емоційним, адже результатом психологічного насильства є погіршення настрою, виникнення негативних емоційних реакцій у постраждалого та можливі тривалі емоційні розлади на зразок депресії, страху та тривоги. Іноді емоційне насилля ототожнюють із психологічним, щоб відмежувати його від фізичного. За визначенням Б. Енджел, емоційне насилля – це будь-яка нефізична поведінка чи ставлення, призначене для контролю, підкорення, покарання чи ізоляції іншої людини за допомогою приниження чи страху [10].

На думку індійського дослідника проблеми емоційного насилля Б. Срівастав, психологічне насилля є "навмисним актом серйозного порушення психологічної цілісності людини шляхом залякування або загрози" [28, с. 4]. А емоційне насилля – це модель поведінки, яка загрожує, лякає, стигматизує або тонко підриває самооцінку людини. До форм емоційного насилля автор відносить погрози, ізоляцію, публічне приниження, безжальну критику, самоприниження, примус, ігнорування та газлайтинг. Можна простежити схожість визначення емоційного насилля із психологічно жорстокою поведінкою.

Серед виявів емоційного насилля Д. Фолінгстанд, Р. Койн та Л. Гамбон виокремлюють словесний напад, домінування, контроль, ізоляцію, насмішки або використання особистої інформації для знущань. На їхню думку, стосунки можна розглядати як емоційно жорстокі, коли образливі висловлювання та залякування знижують

ють самооцінку особистості та ставлять під загрозу її психічне здоров'я [12].

Г. Каракурт та К. Сілвер відносять до емоційного насильства деякі види фізичної поведінки: метання предметів, удари ногою в стіну, погрози пальцем або кулаком жертві, необдумане керування автомобілем, поки жертва перебуває в машині, погрозу знищення предметів, які жертва цінує [19]. До психологічного насильства також відносять майнову шкоду та шкоду домашнім тваринам, яких жертва любить та цінує [11].

Як одну з форм емоційного насилля виокремлюють вербальний булінг (знущання, цькування). Якщо фізична форма булінгу наочна і виявляється як різні види фізичної агресії (побиття, поштовхи тощо), то його вербальна форма менш наочна, так само як і шкода, яку він заподіює жертві. Вербальний булінг вважається формою емоційного насилля і завдає не фізичної, а психічної травми шляхом погроз, вербальних образ, залякування чи переслідування. Він може виявлятися в образливих прізвиськах, поширенні пліток, дражнилках, а іноді в умисній ізоляції людини від колективу, її ігноруванні, оголошенні бойкоту [20].

Як можна побачити з вищенаведеної інформації, немає чіткого розмежування емоційного та психологічного насилля. Автори сходяться на думці, що обидва види насилля торкаються емоційної сфери особистості та здійснюють негативний вплив на емоції і почуття жертви.

Метою нашого теоретичного дослідження є вивчення особливостей та виявів емоційного насилля в соціальних мережах, тому розглянемо детальніше, що ж відбувається з емоційним насиллям після поширення інформаційних технологій та переформатування спілкування в онлайн.

На наш погляд, емоційне насилля онлайн має свої особливості, обумовлені передусім властивостями інтернет-спілкування: анонімністю, цілодобовим доступом, наявністю широкої аудиторії. Дж. Несі, С. Чукас-Бредлі та М.Прінстен описують такі відмінності інтернет-спілкування: асинхронність, тобто часові проміжки між репліками співрозмовників; перманентність (доступність змісту спілкування тривалий час); відсутність географічних бар'єрів; анонімність; квантифікованість (вимірювання якості спілкування "лайками" чи "твітами"); візуальність – важливість саме візуального контенту [22].

Інтернет дозволяє експериментувати із саморозкриттям, бути гранично відвертим, чи навпаки, приховувати реальну інформацію про себе, замінюючи її вигаданою, з метою предстати у вигідному світлі, маніпулювати іншими користувачами, управляти думкою про себе. Описано явище деперсоніфікації – підміни власної особистості сконструйованою, коли користувач заходить в інтернет із різних акаунтів, створюючи на кожному з них іншу особистість, експериментуючи з образами іншого віку, статі, національності. Цікаво, що інші користувачі знають, що ім'я, вік та навіть стать можуть бути сфальсифікованими, а інформація – повністю вигаданою.

Анонімність і можливість вибирати іншу роль, образ для спілкування сприяє поширенню емоційного насилля онлайн. Використання різних нікнеймів знімає психологічні бар'єри, формує відчуття безпеки, людина почувається більш впевненою та сміливою, говорить та пише такі речі, які в реальному житті собі ніколи б не дозволила. За висловом С. Ласара, "соціальна взаємодія у віртуальному світі практично позбавлена відповідальності та самозвітності" [21, с. 85].

Через анонімність онлайн-спілкування кривдники часто переходять межі дозволеного та здійснюють такі вчинки, які б у реальному спілкуванні для них були неприйнятними. У. Палукайте та К. Задержайте-Матулаїтієне називають це станом розгальмованості, який виникає через відсутність загрози покарання [24]. Бочавер та К. Д. Хломов указують, що анонімність у соціальних мережах значно знижує рівень відповідальності за свою поведінку [2]. Як зазначають С. Хіндужа та Дж. Патчін, коли кіберзалякування здійснюється на відстані, агресору легше бути жорстоким, адже він не бачить реакцію жертви і може не усвідомлювати, наскільки боляче їй зробив [17].

Серед досліджень виявив онлайн-насилля чільне місце посіли кібербулінг і його нові форми: кіберсталкінг, тролінг, аутінг, фрейпінг, кетфішинг. На наш погляд, емоційне насилля в соціальних мережах можна вважати різновидом кібербулінгу, якщо воно має систематичний характер. Проте часто вияви емоційного насилля є епізодичними, несистематичними, тоді його не можна віднести до булінгу.

Кібербулінг визначають як індивідуальне чи групове переслідування особи з використанням інформаційних технологій з метою її приниження, залякування або нанесення морального збитку, при цьому переслідування має публічний характер [5]. Він може здійснюватися за допомогою відправлення образливих висловлювань через месенджери чи на електронну пошту, розміщення в загальнодоступних соціальних мережах невдалих фотографій, відео чи брутальних копіляцій, інформації у блогах чи на форумах, що ображає, принижує чи дискредитує жертву, тощо. Р. Ковальські та С. Лімбер перераховують варіанти застосування кібербулінгу: використання електронної пошти, миттєвих повідомлень, веб-сторінок, форумів, чатів, блогів, MMS- та SMS-повідомлень, онлайн-ігор тощо. [20]. Деякі автори вважають, що термін "кібербулінг" можна застосовувати лише до дітей та підлітків, а для дорослих доречним буде використання поняття *кіберхарасмент* (cyberharassment) або *кіберсталкінг* (cyberstalking) [2].

На відміну від булінгу, цькування онлайн має свої особливості. По-перше, це неможливість заховатися від переслідування, адже сучасна людина постійно використовує різноманітні гаджети та цілодобово має доступ до інтернету. Якщо жертві булінгу достатньо залишити колектив, у якому її цькують, то при кібербулінгу практично неможливо обмежити спілкування онлайн, адже для цього необхідно припинити користування засобами зв'язку. Жертва користується великою кількістю месенджерів та соціальних мереж, до яких може мати доступ переслідувач. Наприклад, образливі висловлювання та знущання, розміщені у фейсбуці, стають доступними всім соціальним контактам. Також важко ігнорувати постійну хвилю повідомлень у вайбері чи телеграмі, розміщення глумливих фотографій в інстаграмі тощо. Окрім того, кіберхулігани часто залишаються анонімними, через що без допомоги кіберполіції їх складно ідентифікувати та покарати.

Завдяки залученню великої кількості людей через соціальні мережі за короткий проміжок часу наслідки онлайн-цькування можуть бути дуже руйнівними: доступ до образливої інформації отримує широка аудиторія, яка стає свідками насилля. Жертва кібербулінгу переживає страх і тривогу, що підсилюються через анонімність кривдника та нерозуміння, хто і за що на неї нападає [16].

Описані ситуації, коли кривдник отримує доступ до акаунту жертви та від її імені розсилає брудні чи непра-

вдиві повідомлення, що можуть зганьбити людину, підірвати її репутацію та взагалі призвести до втрати друзів. Або агресор публікує від імені жертви оголошення про пошук сексуальних партнерів, при цьому може вказувати її контакти та місце проживання, що створює реальну небезпеку для людини, яка про це не підозрює [2].

Хоча від емоційного насилля немає фізичних чи матеріальних збитків, його негативні наслідки можуть бути дуже серйозними. Дослідження Б. Бхану показало, що тривале емоційне насилля знижує самооцінку та почуття власної гідності, формує переживання незахищеності, проблеми у стосунках та може призводити до суїцидальної поведінки [28]. Жертви емоційного насилля страждають від депресивних розладів, розладів харчової поведінки, зловживання алкоголем. Діти, які були жертвами булінгу в школі, можуть зберігати уявлення про себе як про жертву в дорослому віці.

Окрім цього, емоційне насилля часто є передвісником фізичного насилля. Е. Гондольф, Д. Хекерт та С. Кімел установили значущий зв'язок між фізичним та емоційним насиллям [15], а вербальне насилля воно на початку стосунків може передбачати подальше фізичне насилля у подружжі [27]. За оприлюдненими спостереженнями, три форми виявів емоційного насилля, а саме погрози, контроль жертви та майнові збитки, найчастіше є передумовами фізичного насилля [28]. Доведено, що такі вияви емоційного насилля, як обзивання та приниження, а також контроль поведінки партнера є одним із найбільш вагомих предикторів подальшого насилля [26].

Як показало дослідження Є. А. Макарової та співавторів, кібербулінг негативно впливає на різні сфери життя студентів. У 76 % опитуваних знизилася самооцінка; 63 % студентів визнали погіршення якості соціального життя; 59 % зазначили зниження рівня оптимізму; 48 % відчували зменшення задоволення від навчання; 47 % студентів, що брали участь у дослідженні, негативно оцінили вплив кібербулінгу на життя вдома; 37 % вважали, що кібербулінг негативно впливає на майбутню кар'єру [6]. Дж. Патчін наводить дані щодо зниження здатності навчатися та почуватися в безпеці у 60 % студентів, а 10 % повідомили про пропуски занять через кібербулінг [25].

Можемо спостерігати масштабний вплив кібербулінгу на теперішнє та майбутнє його жертв. Також серед жертв кібербулінгу спостерігається вдвічі більше спроб самогубств [18]. Описане таке нове поняття як *булліцизм* – спроби скінчити життя самогубством унаслідок цькування [1].

Труднощі діагностики та надання психологічної допомоги при емоційному насиллі полягають у небажанні як насильників, так і жертв визнавати його як насилля, викривленому сприйманні та оцінюванні виявів емоційного насилля жертвами, які вважають погрози, приниження та образи нормою спілкування [28]. Схожі результати отримали Р. Голдсміт та Дж. Фрейд, які проводили дослідження серед студентів коледжів. Автори зазначають, що багато зі студентів, які зазнали емоційного насилля, не оцінюють жорстоке ставлення до себе в термінах насилля. У деяких із них було діагностовано високий рівень алекситимії, що могло стати на заваді при оцінюванні моральної шкоди [14].

Отже, з одного боку, емоційне насилля не оцінюється як таке через його меншу наочну шкоду порівняно із фізичним чи сексуальним, а з іншого боку, таке заперечення може бути викликане дією захисних механізмів, щоб зменшити стрес або уникнути конфлікту.

Висновки. Аналіз сучасних наукових досліджень, які висвітлюють проблеми емоційного та психологічного насилля, показав, що в наукових колах чітко виокремлення змістовних відмінностей між дефініціями психологічного та емоційного насилля відсутнє. Наразі існує ототожнення цих визначень і збільшення суб'єктивного фактора у прийнятті правових рішень.

При описі психологічного насилля мова йде про більш широкий деструктивний вплив на особистість, у той час як емоційне насильство торкається переважно сфери емоцій та почуттів.

З поширенням інформаційних технологій і активізацією життя в соціальних мережах емоційне насильство отримало розповсюдження в онлайн-форматі та набуло нових специфічних ознак, обумовлених особливостями віртуального простору: анонімності, цілодобового доступу, широкої аудиторії. Ці фактори значно ускладнюють роботу із превенції кіберзлочинів та потребують залучення широкого кола фахівців, які будуть обізнані з питань кібербезпеки та особливостей психології кіберкористувача.

Нагальною стає необхідність ознайомлення дітей та молоді з правилами безпечного користування інформаційними технологіями, а педагогічних працівників та психологів – зі способами профілактики, виявлення та протидії онлайн-насиллю. За сучасними дослідженнями, інтервенціональні превентивні втручання в інформаційний простір мають більш ефективний вплив на спостережачих насилля.

Раннє виявлення емоційного насилля в соціальних мережах має надзвичайно важливе значення для зменшення його негативних наслідків. Воно дозволить вчасно викрити агресора і надати допомогу та підтримку постраждалим і свідкам насилля.

Список використаних джерел

- Бенгина Е. А., Гришаева С. А. Кибербуллинг как новая форма угрозы психологическому здоровью личности подростка. *Вестник университета*. 2018. № 2. С. 153-157.
- Бочавер А. А., Хломов К. Д. Кибербуллинг: травля в пространстве современных технологий. *Психология. Журнал высшей школы экономики*. 2014. Т. 11. № 3. С. 177-191.
- Запобігання та протидія насильству : метод. рекомендації. Київ, 2018.
- Ильин Е. П. Насилие как психологический феномен. *Universum: Вестник Герценовского университета*. 2013. № 1. С. 167-174.
- Кобец П. Н. Противодействие угрозам киберсталкинга – важнейшей проблеме, исследуемой в рамках совершенствования аспектов информационной безопасности регионов в условиях глобализации информационного пространства. *Вестник Прикамского социального института*. 2017. № 1 (76). С. 27-35.
- Макарова Е. А., Макарова Е. Л., Махрина Е. А. Психологические особенности кибербуллинга как формы интернет-преступления. *Российский психологический журнал*. 2016. Т. 13. № 3. С. 293-311.
- Фурманов И. А. Викимизация школьников со стороны одноклассников. *Вестник Белорусского государственного университета*. Сер. 3. Психология. Философия. Психология. Палитология. Сацология. Экономика. Права. 2011. № 3. С. 50-54.
- Child Helpline International. Voices of children and young people: heard and unheard. 2015 Data from Child Helplines in Europe. Amsterdam, 2016. URL : http://orgchi-tukhnakal.savviihq.com/wpcontent/uploads/2017/05/voices_of_children_and_young_people_europe.pdf (accessed: 03.07.2021).
- Doherty D., Berglund D. Psychological abuse: A discussion paper. *National Clearinghouse on Family Violence*. Ottawa: Public Health Agency of Canada, 2008. URL: <https://www.canada.ca/en/public-health/services/health-promotion/stop-family-violence/preventionresource-centre/family-violence/psychological-abusediscussion-paper.html> (дата звернення: 29.08.2021).
- Engel, B. (2003). The emotionally abusive relationship: How to stop being abused and how to stop abusing. New jersey: John Wiley & Sons. 265 p.
- Faver C. A., Strand E. B. Fear, guilt, and grief: Harm to pets and the emotional abuse of women. *Journal of Emotional Abuse*. 2007. V. 7. № 1. P. 51-70.
- Follingstad D. R., Coyne S., Gambone L. A representative measure of psychological aggression and its severity. *Violence and victims*. 2005. V. 20. № 1. P. 25-38.
- Follingstad D. R., Dehart D. D. Defining psychological abuse of husbands toward wives: Contexts, behaviors, and typologies. *Journal of interpersonal violence*. 2000. V. 15. № 9. P. 891-920.

- Goldsmith R. E., Freyd J. J. Awareness for emotional abuse. *Journal of Emotional Abuse*. 2005. V. 5. № 1. P. 95-123.
- Gondolf E. W., Heckert D. A., Kimmel C. M. Nonphysical abuse among batterer program participants. *Journal of Family Violence*. 2002. V. 17. – № 4. – P. 293-314.
- Heirman W., Walrave M. Assessing concerns and issues about the mediation of technology in cyberbullying. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*. 2008. V. 2. № 2. P. 1-18.
- Hinduja S., Patchin J. W. Bullying, cyberbullying, and suicide. *Archives of suicide research*. 2010. V. 14. № 3. P. 206-221.
- Hinduja S., Patchin J. W. Cyberbullying research center. 2010. V. 3.
- Karakurt G., Silver K. E. Emotional abuse in intimate relationships: The role of gender and age. *Violence and victims*. 2013. V. 28. № 5. P. 804-821.
- Kowalski R. M., Limber S. P. Psychological, physical, and academic correlates of cyberbullying and traditional bullying. *Journal of adolescent health*. 2013. V. 53. № 1. P. S13-S20.
- Lasala C. B., Galigao R. P., Boquecosa J. F. Psychological impact of social networking sites: A psychological theory. *UV Journal of research*. 2013. V. 7. P. 81-86.
- Nesi J., Choukas-Bradley S., Prinstein M. J. Transformation of adolescent peer relations in the social media context. Part 1. A theoretical framework and application to dyadic peer relationships. *Clinical child and family psychology review*. 2018. V. 21. № 3. P. 267-294.
- O'Keeffe G. S. et al. The impact of social media on children, adolescents, and families. *Pediatrics*. 2011. V. 127. № 4. – P. 800-804.
- Paluckaitė U., Zardeckaitė-Matulaitienė K. Adolescents' intention and willingness to engage in risky photo disclosure on social networking sites: Testing the prototype willingness model. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*. 2021. V. 15. № 2.
- Patchin J. W. Summary of our cyberbullying research. URL : <https://cyberbullying.org/summary-of-our-cyberbullyingresearch>
- Pottie-Bunge V. Spousal violence. *Family Violence in Canada: A Statistical Profile*. V. Pottie Bunge and D. Locke. URL : <http://www.statcan.ca/english/freepub/85-224-XIE/0000085-224-XIE.pdf>
- Schumacher J. A., Leonard K. E. Husbands' and wives' marital adjustment, verbal aggression, and physical aggression as longitudinal predictors of physical aggression in early marriage. *Journal of consulting and clinical psychology*. 2005. V. 73. – № 1. – P. 28-37.
- Srivastav B. Emotional abuse forms, process, patterns and ways to overcome. *Science Open Preprints*. 2021. URL : <https://www.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.14293/S2199-1006.1.SOR.PPOZ81O.v1>
- Xu J. M., Jun K. S., Zhu X., Bellmore A. Learning from bullying traces in social media. *Proceedings of the 2012 conference of the North American chapter of the association for computational linguistics: Human language technologies*. 2012. P. 656-666.

References

- Bengina, E.A., Grishaeva, S.A. (2018). Kiberbulling kak novaja forma угрозы psihologicheskomu zdorov'ju lichnosti podrostka. *Vestnik universiteta*, 2, 153-157.
- Bochaver, A.A., Hlomov, K.D. (2014). Kiberbulling: travlja v prostanstve sovremennyh tehnologij. *Psihologija. Zhurnal Vysšej shkoly ekonomiki*, 11(3), 177-191.
- Zapobigannja ta protidija nasil'stvu. Metodichni rekomendacii. (2018).
- Il'in, E.P. (2013) Nasilie kak psihologicheskij fenomen. *Vestnik gercenovskogo universiteta*, 1, 167-173.
- Kobec, P. N. (2017) Protivodejstvie угрозам kiberstalkinga – vazhnejšej probleme, issledueмой v ramkah sovershenstvovanija aspektov informacionnoj bezopasnosti regionov v uslovijah globalizacii informacionnogo prostanstva. *Vestnik Priamskogo social'nogo instituta*, 1(76), 27-35.
- Makarova, E.A., Makarova, E.L., Mahrina, E.A. (2016). Psihologicheskie osobennosti kiberbulinga kak formy internet prestuplenija. *Rossijskij psihologicheskij zhurnal*, 13(3), 293-311.
- Furmanov, I. A. (2011) Viktimizacija shkol'nikov so storony odnoklassnikov. *Vesnik BDU. Ser. 3*, 3, 50-54.
- Child Helpline International. Voices of children and young people: heard and unheard. 2015 Data from Child Helplines in Europe. Amsterdam, 2016. URL: http://orgchi-tukhnakal.savviihq.com/wpcontent/uploads/2017/05/voices_of_children_and_young_people_europe.pdf (accessed: 03.07.2021).
- Doherty D., Berglund D. Psychological abuse: A discussion paper. // National Clearinghouse on Family Violence. Ottawa: Public Health Agency of Canada, 2008. URL: <https://www.canada.ca/en/public-health/services/health-promotion/stop-family-violence/preventionresource-centre/family-violence/psychological-abusediscussion-paper.html> (дата звернення: 29.08.2021).
- Engel, B. (2003). The emotionally abusive relationship: How to stop being abused and how to stop abusing. New jersey: John Wiley & Sons. 265 p.
- Faver C. A., Strand E. B. Fear, guilt, and grief: Harm to pets and the emotional abuse of women //Journal of Emotional Abuse. 2007. T. 7. № 1. C. 51-70.
- Follingstad D. R., Coyne S., Gambone L. A representative measure of psychological aggression and its severity // Violence and victims. 2005. T. 20. № 1. C. 25-38.
- Follingstad D. R., Dehart D. D. Defining psychological abuse of husbands toward wives: Contexts, behaviors, and typologies //Journal of interpersonal violence. 2000. T. 15. № 9. C. 891-920.

14. Goldsmith R. E., Freyd J. J. Awareness for emotional abuse // *Journal of Emotional Abuse*. 2005. T. 5. № 1. P. 95-123.
15. Gondolf E. W., Heckert D. A., Kimmel C. M. Nonphysical abuse among batterer program participants // *Journal of Family Violence*. – 2002. – T. 17. – № 4. – С. 293-314.
16. Heirman W., Walrave M. Assessing concerns and issues about the mediation of technology in cyberbullying // *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*. 2008. T. 2. № 2. P. 1-18.
17. Hinduja S., Patchin J. W. Bullying, cyberbullying, and suicide // *Archives of suicide research*. 2010. T. 14. № 3. C. 206-221.
18. Hinduja S., Patchin J. W. Cyberbullying research center. 2010. T. 3.
19. Karakurt G., Silver K. E. Emotional abuse in intimate relationships: The role of gender and age // *Violence and victims*. 2013. T. 28. № 5. C. 804-821.
20. Kowalski R. M., Limber S. P. Psychological, physical, and academic correlates of cyberbullying and traditional bullying // *Journal of adolescent health*. 2013. T. 53. № 1. C. S13-S20.
21. Lasala C. B., Galigao R. P., Boquecosa J. F. Psychological impact of social networking sites: A psychological theory // *UV journal of research*. 2013. T. 7. C. 81-86.
22. Nesi J., Choukas-Bradley S., Prinstein M. J. Transformation of adolescent peer relations in the social media context: Part 1—A theoretical framework and application to dyadic peer relationships // *Clinical child and family psychology review*. 2018. T. 21. № 3. C. 267-294.
23. O'Keeffe G. S. et al. The impact of social media on children, adolescents, and families // *Pediatrics*. – 2011. – T. 127. – № 4. – С. 800-804.
24. Paluckaitė U., Žardeckaitė-Matulaitienė K. Adolescents' intention and willingness to engage in risky photo disclosure on social networking sites: Testing the prototype willingness model // *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*. 2021. T. 15. № 2.
25. Patchin J.W. Summary of our cyberbullying research. URL: <https://cyberbullying.org/summary-of-our-cyberbullyingresearch>
26. Pottie-Bunge V. Spousal violence. // *Family Violence in Canada: A Statistical Profile*. / V. Pottie Bunge and D. Locke. URL: <http://www.statcan.ca/english/freepub/85-224-XIE/0000085-224-XIE.pdf>
27. Schumacher J. A., Leonard K. E. Husbands' and wives' marital adjustment, verbal aggression, and physical aggression as longitudinal predictors of physical aggression in early marriage // *Journal of consulting and clinical psychology*. – 2005. – T. 73. – № 1. – С. 28-37.
28. Srivastav B. Emotional abuse forms, process, patterns and ways to overcome // *ScienceOpen Preprints*. 2021. URL: <https://www.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.14293/S2199-1006.1.SOR-PPOZ81O.v1>
29. Xu J. M., Jun K. S., Zhu X., Bellmore A. Learning from bullying traces in social media. // *Proceedings of the 2012 conference of the North American chapter of the association for computational linguistics: Human language technologies*. 2012. pp. 656-666.

Надійшла до редколегії 13.06.21
Рекомендована до друку 01.12.21

Kateryna Boiarshynova,
ORCID ID: 0000-0001-7829-8730
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

TRANSFORMATION OF EMOTIONAL VIOLENCE IN THE CONTEXT OF ONLINE COMMUNICATION IN SOCIAL NETWORKS

The article provides a theoretical overview of the main scientific approaches to the concept of "emotional violence", a comparison with similar concepts. Peculiarities of forms and manifestations of emotional violence in social networks are analyzed. The concept of cyberbullying and its modern types are considered.

It has been established that difficulties in diagnosing and providing psychological assistance in emotional violence are associated with a distorted perception of modern formalized norms of social relations, which perceive and define threats, humiliation and insults as the norm of communication.

To increase the effectiveness of combating cyberbullying requires a comprehensive solution: the inevitability of punishment for the crime, the definition of criteria for assessing the presence of signs of crime, which requires the formation of tools for assessing the consequences of harm. Therefore, there is an urgent need to identify and describe the definition of "psychological violence", to determine the psychological signs of emotional violence, to create tools to assess the harm done to the victim.

An influential factor in combating cyberbullying is a collaborative approach: involving a wide range of professionals in the design and implementation of cyberbullying prevention programs, cyberbullying victim support programs, and zero tolerance programs for bullying, educating children and youth on media security and media literacy.

Keywords: emotional violence, cyberbullying, psychological violence, social networks.